

HALINA WEKER^{1,2}, MAŁGORZATA WIĘCH¹

¹Zakład Żywienia

Instytut Matki i Dziecka w Warszawie

²Zakład Żywienia Człowieka

Warszawski Uniwersytet Medyczny

ŻYWNOŚĆ DLA DZIECI – PODSTAWOWE KRYTERIA OCENY

Streszczenie. Celem pracy było przedstawienie zasad oceny żywności przeznaczonej dla najmłodszych dzieci według obowiązujących w Instytucie Matki i Dziecka standardów. Produkty żywnościowe rekomendowane dla dzieci powinny spełniać kryteria żywności wysokiej jakości (kontrolowany surowiec i proces produkcji, odpowiednia wartość odżywcza, bardzo dobra jakość zdrowotna). Opiniowanie żywności dla dzieci powinno być prowadzone w ośrodkach pediatrycznych zajmujących się problematyką żywieniową.

Słowa kluczowe: żywność, kryteria oceny, dzieci

W zaleceniach dotyczących żywienia niemowląt i dzieci zwraca się szczególną uwagę na prawidłowy dobór żywności w ich diecie (DOBRZAŃSKA i IN. 2008, EUROPEAN NETWORK... 2006, KSIĄŻYK i WEKER 2007, WEKER i WIĘCH 2005, 2008). Zgodnie z wytycznymi FAO/WHO w żywieniu dzieci należy wykorzystywać żywność wysokiej jakości, naturalną, mało przetworzoną, najlepiej pochodzącą z kontrolowanych upraw i/lub hodowli, bądź gotowe przetwory produkowane dla niemowląt i małych dzieci określane jako środki spożywcze specjalnego przeznaczenia żywieniowego (WHO... 2003). Środki spożywcze specjalnego żywieniowego przeznaczenia muszą spełniać określone prawem żywnościowym rygorystyczne wymagania dotyczące składu, wartości odżywczej i jakości zdrowotnej (USTAWA... 2006, DYREKTYWA... 2006 a, b, ROZPORZĄDZENIE... 2007, 2008 b). Inne produkty spożywcze znajdujące się w obrocie rynkowym podlegają bardziej liberalnym przepisom prawa żywnościowego (USTAWA... 2006). Różnice między produktami dla niemowląt i małych dzieci a żywnością dla dorosłych dotyczą przede wszystkim składu ilościowo-jakościowego, procesu wytwarzania, opakowania i znakowania produktów (USTAWA... 2006, WEKER i IN. 2001).

Celem pracy było przedstawienie zasad dotyczących oceny żywności przeznaczonej dla najmłodszych dzieci według obowiązujących w Instytucie Matki i Dziecka standardów oraz opinii wydanych w latach 1999-2009 przez Instytut Matki i Dziecka o zgod-

ności produktów żywnościowych z aktualnymi zaleceniami dotyczącymi żywienia dzieci w wieku 1-6 lat.

Opiniowanie produktów żywnościowych dla najmłodszych dzieci jest prowadzone w Instytucie Matki i Dziecka przez zespół medyczno-żywnościowy.

W opracowywaniu założeń dotyczących oceny żywności przeznaczonej dla niemowląt i dzieci uwzględniono następujące elementy:

- 1) bardzo duże zapotrzebowanie dzieci na składniki odżywcze, co wynika ze specyfiki wieku rozwojowego, charakteryzującego się m.in. dynamicznym rozwojem tkanek, niedojrzałością przewodu pokarmowego i układu moczowego, słabo wykształconymi mechanizmami odtruwania,
- 2) skład i spożycie pokarmu naturalnego jako fizjologiczny wzorzec zapotrzebowania na energię i składniki odżywcze u niemowląt (EUROPEAN NETWORK... 2006, NORMY ŻYWIENIA... 2008),
- 3) skład preparatów do początkowego i dalszego żywienia niemowląt oraz skład innych środków spożywczych specjalnego przeznaczenia żywieniowego (ROZPORZĄDZENIE... 2007, 2008 b),
- 4) uwarunkowania kulturowo-społeczne, w tym zwyczaje żywieniowe oraz tradycje.

W odniesieniu do przyjętych założeń ustalono następujące kryteria oceny żywności dla dzieci:

- właściwy dobór i jakość surowców wykorzystywanych w procesie produkcji (NARODOWY PROGRAM... 2006, STRATEGIA... 2006),
- minimalna obecność dozwolonych substancji dodatkowych, w tym pomocniczych (USTAWA... 2006, ROZPORZĄDZENIE... 2008 a),
- wartość odżywcza odpowiadająca obowiązującym normom żywieniowym dla dzieci (DOBRAŃSKA i IN. 2008, EUROPEAN NETWORK... 2006, NORMY ŻYWIENIA... 2008, KSIĄŻYK i WEKER 2007),
- profil zdrowotny produktu,
- wiarygodność producenta / bezpieczeństwo produkcji / systemy zabezpieczające odpowiednią jakość produktu finalnego.

Skład gotowych przetworów przeznaczonych dla najmłodszych dzieci jest opracowywany na podstawie wytycznych Światowej Organizacji Zdrowia ujętych w Kodeksie żywnościowym (REPORT... 2008) oraz na podstawie dyrektyw Unii Europejskiej, na które mają wpływ opinie komitetu ekspertów Europejskiego Urzędu ds. Bezpieczeństwa Żywności (EFSA). Rolą EFSA jest dostarczanie niezależnych opinii naukowych dla zarządzających ryzykiem w Europie, dotyczących aspektów zdrowia i dobrostanu zwierząt oraz bezpieczeństwa żywności, włączając w to choroby odzwierzęce. Skład produktów dla dzieci odnosi się także do norm dziennego spożycia dla populacji polskiej oraz do wyników badań stanu odżywienia i sposobu żywienia dzieci w Polsce.

Oprócz środków spożywczych z grupy specjalnego żywieniowego przeznaczenia w dietach dzieci należy wykorzystywać również inne produkty wysokiej jakości. Surowce do produkcji takiej żywności muszą pochodzić z upraw i/lub hodowli kontrolowanych i odpowiadać wymogom dla surowców najlepszych. W recepturze produktów ogranicza się do niezbędnego minimum substancje dodatkowe, w tym pomocnicze, a także dodatek składników takich, jak sól, sacharoza, tłuszcze nasycone. Pożądana jest także tzw. wartość dodana w produkcji. W przetworach mlecznych może to być związek-

szona zawartość wapnia, większa ilość witaminy D, w produktach zbożowych – dodatek witamin z grupy B i soli żelaza, w sokach i przecierach owocowych – dodatek witaminy C.

Badania dotyczące oceny jakości zdrowotnej produktów przeznaczonych dla niemowląt i dzieci obejmują oznaczenie poziomu zanieczyszczeń pestycydami, azotanami i azotynami, niektórymi metalami szkodliwymi dla zdrowia (ołów, kadm, rtęć), oznaczenie zawartości substancji niekorzystnych, np. izomerów *trans* kwasów tłuszczowych, akrylamidów, a także oznaczenie czystości mikrobiologicznej. Zanieczyszczenia chemiczne i mikrobiologiczne nie mogą przekraczać poziomów podanych w przepisach prawa żywnościowego bądź ustalonych przez kompetentne jednostki służby zdrowia, np. Państwowy Zakład Higieny (USTAWA... 2006, ROZPORZĄDZENIE... 2007, 2008 b).

Żywność przeznaczoną dla dzieci opiniuje się według określonych procedur. Opracowanie opinii dla produktu żywnościowego z przeznaczeniem dla niemowląt i dzieci wiąże się z oceną sensoryczną produktu w skali punktowej, oceną składu ilościowo-jakościowego w odniesieniu do norm i przepisów prawnych, oceną wartości odżywczej, oceną jakości zdrowotnej, w tym: czystości mikrobiologicznej, pozostałości zanieczyszczeń i obecności substancji niekorzystnych, oceną opakowania i informacji żywieniowej na opakowaniu oraz oceną systemów zabezpieczających jakość produkcji i produktu gotowego.

W ramach opinii konsultacyjnej opracowywane jest uzasadnienie na temat tzw. wartości dodanej będące podstawą rekomendacji produktu przez ośrodek oceniający.

W tabeli 1 przedstawiono wykaz opinii przygotowanych w Instytucie Matki i Dziecka w latach 1999-2009 o produktach spożywczych dla dzieci oraz uzasadnienie ich rekomendacji.

Tabela 1. Zestawienie opinii przygotowanych w Instytucie Matki i Dziecka (w latach 1999-2009) dotyczących produktów spożywczych przeznaczonych dla niemowląt i dzieci

Table 1. The list of opinions on food products for infant and young children assessed by Institute of Mother and Child in years 1999-2009

Lp.	Grupa ocenianych produktów	Liczba opinii	Uzasadnienie rekomendacji
1	2	3	4
1.	Środki spożywcze specjalnego przeznaczenia żywieniowego, w tym:	78	Skład zgodny z wymaganiami wobec produktu bezpiecznego dla dzieci, określonymi w aktualnych przepisach prawa żywnościowego
	preparaty do początkowego żywienia niemowląt	11	
	preparaty do dalszego żywienia niemowląt	9	
	produkty zbożowe	11	
	żywność uzupełniająca inna niż produkty zbożowe	47	
2.	Suplementy diety dla dzieci	49	Skład ilościowo-jakościowy oraz dawkowanie preparatów zgodne z aktualnym badaniami i dostępną wiedzą

Tabela 1 – cd. / Table 1 – cont.

1	2	3	4
3.	Inne środki spożywcze, w tym:	36	
	produkty mleczne	7	Produkty wzbogacane w wapń i witaminę D
	produkty zbożowe	10	Produkty wzbogacane w witaminy z grupy B i składniki mineralne, korzystny skład frakcji tłuszczowej
	przetwory mięsne	6	Selekcyjonowany surowiec o zmniejszonej zawartości tłuszczu i pektosoli
	soki dla dzieci	4	Produkty wzbogacane w witaminę C
	herbatki dla dzieci	7	Selekcyjonowany surowiec
	miód pszczeli	2	Lokalizacja pasiek w regionie ekologicznym
4.	Woda w opakowaniach jednostkowych, w tym:	20	
	naturalna woda źródłana	13	Skład zgodny z wymaganiami wobec produktu bezpiecznego dla dzieci, określonymi w aktualnych przepisach prawa żywnościowego
	naturalna woda mineralna	7	

Podsumowując, należy stwierdzić, że:

1) produkty żywnościowe rekomendowane dla dzieci powinny spełniać kryteria żywności wysokiej jakości (kontrolowany surowiec i proces produkcji, odpowiednia wartość odżywcza, bardzo dobra jakość zdrowotna),

2) opiniowanie żywności dla dzieci powinno być prowadzone w ośrodkach pediatrycznych zajmujących się problematyką żywienia.

Literatura

- DOBRAŃSKA A., CZERWIONKA-SZAFLARSKA M., KUNACHOWICZ H., KSIĄŻYK J., LUKAS W., RYŻKO J., SOCHA J., STOLARCZYK A., SZAJEWSKA H., WĄSOWSKA-KRÓLIKOWSKA K., WEKER H., 2008. Zalecenia dotyczące żywienia dzieci zdrowych w wieku 1-3 lat (13-36 miesięcy), opracowane przez zespół ekspertów powołany przez Konsultanta Krajowego ds. Pediatrii. Stand. Med. 5: 11-14.
- DYREKTYWA Komisji 2006/125/WE z dnia 5 grudnia 2006 r. w sprawie przetworzonej żywności na bazie zbóż oraz żywności dla niemowląt i małych dzieci. 2006 a. Dz.Urz. UE L 339: 16-35.
- DYREKTYWA Komisji 2006/141/WE z dnia 22 grudnia 2006 r. w sprawie preparatów do początkowego żywienia niemowląt i preparatów do dalszego żywienia niemowląt oraz zmieniająca dyrektywę 1999/21/WE. 2006 b. Dz.Urz. UE L 401: 1-33.
- EUROPEAN NETWORK for Public Health Nutrition: Networking, Monitoring, Intervention and Training (EUNUTNET). Infant and young child feeding: standard recommendations for European Union. 2006. European Commission, Directorate Public Health and Risk assessment, Luxemburg. [http://www.burlo.trieste.it/old_site/Burlo%20English%20version/Activities/research_develop.htm].
- KSIĄŻYK J., WEKER H., 2007. Nowe zalecenia żywienia niemowląt od roku 2007. Pediatr. Współcz. Gastroenterol. Hepatol. Żyw. Dziecka 9, 1: 9-14.

Weker H., Więch M., 2009. Żywność dla dzieci – podstawowe kryteria oceny. *Nauka Przyr. Technol.* 3, 4, #150.

NARODOWY PROGRAM Foresight “Polska 2020”. 2006. [<http://www.foresight.polska2020.pl>].

NORMY ŻYWIENIA człowieka. Podstawy prewencji otyłości i chorób niezakaźnych. 2008. Red. M. Jarosz, B. Bulhak-Jachymczyk. Wyd. Lek. PZWL, Warszawa.

REPORT of the 29th Session of the Codex Committee on Nutrition and Foods for Special Dietary Uses ALINORM 08/31/26. Codex Alimentarius Commission Thirty First Session. Geneva, Switzerland, 30 June-5 July 2008. 2008. Geneva.

ROZPORZĄDZENIE Ministra Zdrowia z dnia 17 października 2007 r. w sprawie środków spożywczych specjalnego przeznaczenia żywieniowego. 2007. Dz.U. 209, poz. 1518.

ROZPORZĄDZENIE Ministra Zdrowia z dnia 18 września 2008 r. w sprawie dozwolonych substancji dodatkowych. 2008 a. Dz.U. 177, poz. 1094.

ROZPORZĄDZENIE Ministra Zdrowia z dnia 14 listopada 2008 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie środków spożywczych specjalnego przeznaczenia żywieniowego. 2008 b. Dz.U. 208, poz. 1313.

STRATEGIA rozwoju kraju 2007-2015. 2006. [<http://www.mrr.gov.pl>].

USTAWA z dnia 25 sierpnia 2006 r. o bezpieczeństwie żywności i żywienia. 2006. Dz.U. 171, poz. 1225.

WEKER H., KSIĄŻYK J., OBLACIŃSKA A., 2001. Bezpieczne odżywianie. W: *Zdrowie naszych dzieci*. Red. J. Szyborski. Instytut Matki i Dziecka, Warszawa: 19-42.

WEKER H., WIĘCH M., 2005. Woda w żywieniu dziecka – podstawowe kryteria oceny. *Bromatol. Chem. Toksykol.* 37, 2: 321-324.

WEKER H., WIĘCH M., 2008. Żywność dla niemowląt i małych dzieci w świetle nowych regulacji prawnych. *Bromatol. Chem. Toksykol.* 41, 3: 883-887.

WHO global strategy for infant and young child feeding. 2003. WHO, Geneva.

FOOD FOR CHILDREN – THE BASIC CRITERIA OF EVALUATION

Summary. The aim of the study was to present the food assessment criteria for children in regard to Institute of Mother and Child recommendations. Food products recommended for children should fulfil criteria for assuring high quality (controlled material and high production standard, adequate nutritional value and health safety). The assessment of these products ought to be conducted in paediatric centres dealing with nutritional issues.

Key words: food, criteria of assessment, children

Adres do korespondencji – Corresponding address:

Halina Weker, Zakład Żywienia, Instytut Matki i Dziecka, ul. Kasprzaka 17 A, 01-211 Warszawa, Poland, e-mail: zaklad.zywienia@imid.med.pl

Zaakceptowano do druku – Accepted for print:

4.11.2009

Do cytowania – For citation:

*Weker H., Więch M., 2009. Żywność dla dzieci – podstawowe kryteria oceny. *Nauka Przyr. Technol.* 3, 4, #150.*